

# דעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה  
"שערי הוראה"  
נערך ע"י הרב יוסף  
אייזנשטיין שליט"א מרבני  
בית ההוראה מו"צ ומח"ס  
דעת הלכה וש"ע השל"ה  
לפי סדר דף היומי בהלכה

גליון 97 דברים

**ריסוק מלח וסוכר, חתיכת בשר גבינה ירקות עצים דק דק, לפרר לחם, לישה בקמח קלו, מטחינת מצה, ריסוק פרי, עירוב ממרח אגוזים, לבן עם גבינה רכה וקשה וריבה, הכנת טחינה, סלט ירקות עם מיונז ורוטבים ,**

## סימן שכא ס"ח

לה. מותר לחתוך הגבינה בסכין דק דק כמו בבשר כי אינו גידולי קרקע, ואף בקשה מאד מותר כי יכול ללעסה בקושי ושם אוכל עליו, ומותר לחתכו בקרדום ומגירה שהם כלים שמלאכתם לאיסור ומטלטלם לצורך גופם. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק לו)

### לטחון בשיניו

לו. דבר שאינו חפץ לאכלו ולטעמו ולא להאכילו לתינוק אסור ללעסו בשיניו כדי לשחקו משום טחינה, כי אף שמשנה אסור מדרבנן, ורק במילה התירו בשיניו. (מ"ב ס"ק לו)

## סעיף יא

### להשקות התלוש

לז. מותר להשקות ירקות תלושין כדי שלא יכמושו, כיון שהם ראויות לאכילה ביומם מותר להשקותם, אבל דבר שאין ראוי לאכילה אסור לטרוח בשבילם. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק לו)

### להשקות מחובר

לח. להשקות את המחובר יש איסור תורה. וכלי חרס עם עשבי בושם אסור להשקותם בשבת. (מ"ב ס"ק לו)

## סעיף יב

### לחתוך ירקות דק דק

לט. המחתיך ירק תלוש דק דק ומניח לאחר זמן חייב משום טוחן, ומשמע אף בירקות שראויים לאכלם חיים שסובר שיש טחינה באוכלים. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק לח.)  
**וריסוק בננה** אף שחוזרת ונדבקת ונעשית גוש עב אסור משום טוחן. (חזו"א או"ח סי' נז ד"ה לענין, שבה"ל ח"ז סי' צב ה.) ויש סוברים שאינו טוחן כי זה גוש רך ולכתחילה ירסק בידית מזלג, ואם קשה אפשר אף בשיני המזלג. (אג"מ או"ח ח"ד סי' עד טוחן ב.)

### חתיכת פירות לזקנים

מ. אסור לחתוך גרוגרות וחרובים לפני זקנים שאין יכולים ללעסו כשמניחם לאחר זמן אם לא יחתכנו דק דק, ואין הולכים אחר רוב העולם כיון שהוא גידולי קרקע חמור יותר שבהם עיקר טחינה. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק טו)

### לפרר לחם לתרנגולים

מא. מותר לפרר לחם לפני התרנגולים אף להכין להם ללאחר זמן, הואיל וכבר נטחן ואין טוחן אחר טוחן, אבל תפוחי אדמה וירקות אסור לפרר לפניהם. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק מ-מא)

## סעיף ח

### כתינת וריסוק מלח במדוך

כט. אין כותתין מלח במדוך של עץ, וכל שכן במדוך של אבן שמיוחד יותר לדיכה, ואפילו דעתו ליתן לאלתר המלח לתבשיל אסור כי הם מיוחדים לדיכה. וכן אין לחתכו דק דק בחריפות הסכין. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק כו-כז.)

### ריסוק מלח ביד סכין

ל. מרסק מלח הגס ביד של הסכין ובעץ הפרור בקערה או על גבי שולחן ואינו חושש, ולא במדוך ומכתשת, וכל שכן שמותר לפרר המלח ופלפלים בידיו. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק כח--כט.)

### חיתוך מלח דק שנעשה פתיתים

לא. מלח שהיה דק מתחילה ונתבשל ונעשה פתיתים מותר לחתכו בסכין אף דק דק שאין טוחן אחר טוחן, אבל אין לכתשו במכתשת. וסוכר דינו כמלח. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק לו)

## סעיף ט

### לחתך בשר דק דק

לב. מותר לחתוך בשר מבושל או צלי דק דק בסכין, שאין טחינה אלא בגידולי קרקע, ואף לפוסקים שבהמה נחשבת גידולי קרקע לפי שניזונית מקרקע, אין לאסור כי יש פוסקים שאין טחינה באוכלים ולכן מותר לחתוך אף להניחו לאחר זמן. ואף מי שקשה לו ללעסו שהוא קשה, וחתיכתו מתקנו לאכילה, מותר כי ראוי לאכול לרוב העולם. (שו"ע ס"ט, מ"ב ס"ק לא-לב.)

### לחתוך בשר חי לפני העופות

לג. אסור לחתוך בשר חי לפני העופות הואיל ואין יכולים לאכלו בלא חיתוך, החיתוך עושה אוכל ושייך בו טחינה, והיינו כשחתכו להאכילם לאחר זמן, אבל בחותך לפנייהם שיאכלו מיד מותר לדברי הכל. ויש מקילים בכל אופן. (שו"ע ס"ט, מ"ב ס"ק לג.)

## סעיף י

### לגרור גבינה

לד. אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות שקורים ראליייו. ובלשון אשכנז רייב אייז"ן, ובלשוננו פומפיה, כיון שהכלי מיוחד לכך הרי זה דרך חול ודמי לשחיקת תבלין במכתשת, וכן בכל כלי המיוחד לכך, ואף לאוכלו מיד אסור. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק לו.)

### לחתוך גבינה

## לחתוך ירקות חתוכים

מב. ירקות שנחתכו קודם שבת באופן שאם עשה בשבת חייב משום טוחן, יש להסתפק אם מותר **לחתכם בשבת לחתיכות קטנות יותר** שאין טוחן אחר טוחן או יש איסור טוחן. (אגלי טל טוחן סי' וס"ק טו). וי"א שיש איסור טוחן כי כל חתיכה לא נטחנה. (שולחן שלמה סי' קא).

## לאכול מיד

מג. אם חותך דק דק או מפרר לאכלו מיד או לתרנגולים מיד מותר כמו בבורר לאכול מיד. שלא שייך שם טחינה כשחותך בסכין אלא להניח אבל **לאכול מיד מותר**, שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות **וזה דרך אכילה**. ויש מפקפקים. (שו"ע סי"ב, מ"ב סי"ק מד-מה).

## המנהג למעשה

מד. נכון להתנהג לחתוך **חתיכות גדולות קצת**, ובפרט לפני בהמה יש לזהר בזה. והנהגים לחתוך הבצלים והצנון דק דק אין למחות בידם כי יש להם על מה שיסמוכו, ואסור לעשות כן עד **היצאה מבית הכנסת**, רק סמוך לסעודה ממש, והחותכים **שעה או שתיים קודם** קרוב לומר שחייב חטאת והבצלים אסורים באכילה. (מ"ב סי"ק מא, מה).

## שיעור חתיכות גדולות קצת

מה. שיעור חתיכות גדולות קצת הם **יותר ממה שנוהגים לחתוך בימות החול**. (חזו"א או"ח סי' נז ד"ה והנה). ויש אומרים **כל שצריך לטחון עוד בשיניים**. (מנחת שלמה ח"א סי' צא, ששי"כ פ"ו הע' ה).

## חותך לרצועות

מו. י"א שהחותך ירק **לרצועות דקות** יש בו איסור טוחן. קצה"ש סי' קכט סי"ב. וי"א שאין בו טוחן רק אם חתך **באורך ורוחב**. (אג"מ או"ח ח"ד סי' עד טוחן ג, מנחת שלמה ח"א סי' צא סי"ק יג).

## חותך בכלי המיוחד

מז. אם חותכו **בכלי המיוחד לכך אסור** בכל אופן כשחותכו דק דק כי גם בבורר בכלי המיוחד לכך חייב, ולכן יש לזהר החותכים בצלים דק עם דג מלוח שלא יחתכם בכלי שקורים **הא"ק מעסע"ר** רק בסכין בעלמא, וגם משום מעשה חול. (מ"ב סי"ק מה).

## ריסוק ומיעוץ סמוך לאכילה

מח. אם **מרסק או מועץ** הירקות אסור אף אם אוכל מיד כי אין זה דרך אכילה אלא **תיקון המאכל** ומותר רק **בשינוי ביד סכין**. (חזו"א או"ח סי' נז ד"ה ואמנם) ויש מתירים סמוך לסעודה. (אג"מ או"ח ח"ד סי' עד טוחן ב, הגרש"ז אורבך בששי"כ פ"ו הע' כ).

## מפרר עץ או עפר

מט. המפרר חתיכת עץ שנרקב **ועושה ממנו אבקה**, והמפרר צרור עפר חייב משום טוחן. (מ"ב סי"ק מה).

## נוסר עצים בשביל הנעורת

נ. הנוסר עצים **ליהנות בנסורת** שלהם או השף לשון של מתכת חייב משישוף כל שהוא. (מ"ב סי"ק מה).

## מחתך עצים דק דק

מז. המחתיך עצים דק ועושה אותם קטנים אם **דקדק כדי**

**לבשל כגרוגרת** מביצה חייב, ואם הוא **חותך לחתיכות גדולות** והוא מקפיד על המידה לחתכה בכוונה במקום זה כמנהג חוטבי עצים חייב משום מחתך. (מ"ב סי"ק מה).

## סעיף יג

### לרדות חלות דבש

מח. אסור לרדות חלות דבש מהכורת שהדבורים עושים בו הדבש, אף אם **לא יברר הדבש מהשעוה** שזה בכלל מפרק, אלא יקח החלות עצמם מהכורת אסור **שדומה לתולש**, כי מקום גידול הדבש בכורת, וחשבוהו חכמים כמחובר. (שו"ע סי"ג, מ"ב סי"ק מו-מז).

### נתלשו החלות מכורת

מט. אם נתלשו החלות מהכורת מבעוד יום ומונחים בתוכה **אין עליהם שם מחובר**, יכול לרדותם מהכורת כדי לאכול **הדבש על גבם מסביב**, אבל אסור לרסקם ולהוציא הדבש כי זה בכלל מפרק, ואף אם יצא הדבש מעצמו אסור גזירה שמא ירסק בידים. (שו"ע סי"ג, מ"ב סי"ק מח).

### נתרסקו החלות מבעוד יום

נ. אם נתרסקו החלות מבעוד יום **ועדיין מחוברים בכורת והדבש זב על ידי ריסוקם** וצף, מותר ליקח הדבש הצף כי אינו שייך לכורת, אבל אסור לרדות **החלות עצמם** כי עדיין מחוברים בכורת. (שו"ע סי"ג, מ"ב סי"ק מט).

## סעיף יד

### לישה

נא. לישה היא אחת מלי"ט מלאכות, ואינו דוקא על ידי **מים**, שהוא הדין **בדבש ושומן אוזו וכל מיני משקה** שנילוש ונדבק על ידם. (מ"ב סי"ב). ונוהג אף בשאינו גידולי קרקע. (אג"מ או"ח ח"ד סי' עד לש יג).

### אם נתינת מים הוא גיבול או גיבול ממש

נב. בלישה תניא אחד נותן קמח ואחד מים לרבי **האחרון חייב**, וכן פסק בעל התרומות כי **נתינת מים נקרא גיבול**, ולרבי יוסי בר יהודה אינו חייב **עד שיגבל** וכן פסקו רוב הפוסקים. (מ"ב סי"ב).

### דבר שאינו בר גיבול

נג. וזה בדבר שהוא **בר גיבול כקמח עפר וטיט**, אבל בדבר **שאינו בר גיבול כאפר וחול הגס** לרמב"ם וסיעתו אם **גבלו פטור** מחטאת ויש איסור. ולהרבה ראשונים להיפך בדבר שאינו בר גיבול אף לרבי יוסי בר יהודה **אין צריך גיבול** ונתינת מים זהו גיבול וחייב. (מ"ב סי"ב).

### גיבול קמח קלי

נד. אין מגבילים **קמח קלי הרבה** אף שאינו בר גיבול ואסור מדרבנן שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומותר **לגבל הקלי מעט מעט** בין בבלילה רכה או קשה, ואף שיש בו שיעור גרוגרת, כי זה **שינוי** כן הוא לרמב"ם, ואף לפוסקים שקמח קלי בר גיבול וחייב מהתורה מותר בשינוי, **ושאינו קלי אסור אף מעט**. ולי"א בסט"ז **אסור אף בקלי מעט מעט** אלא אם נתן על הקמח מים מבעוד יום. (שו"ע סי"ד, מ"ב סי"ק נב-נד).

### ריסוק פרי לעיסה

נה. המרסק פרי ועושה ממנו עיסה ממימיו אין בזה משום

לישה. (חזו"א או"ח סי' נח ס"ק ח-ט). כי אין מערב משקה עם אוכל רק משנה צורת הפרי. ואף בשני פירות מאותו המין (חו"ט שני ח"א פ"ג סק"ב). ויש מתירים רק בפרי אחד ולא בשני פירות. (הגרש"ז אורבך בשש"כ פ"ח הע"ב).

**אבקת תפוחי אדמה במים**  
נו. אין להשים אבקת תפוחי אדמה וכדומה במים ונעשית עיסה עבה משום לש. (אג"מ או"ח ח"ד סי' עד לש יב).

**טחינה גסה של תבואה שקלו**  
נו. תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה וטחנו אותה טחינה גסה והיא כחול, ואינו מתחלף בלישת קמח שאינו קלי, מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת והוא שיהא רך. וצריך לשנות שנותן תחילה השתיתא ואחר כך החומץ. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק נה-נז).

**עשו אותה קשה**  
נח. אם הוא קשה אסור לעשות הרבה שנראה כלש, אבל מעט מעט מותר. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק נז).

**קמח מטחינת מצה אפוייה**  
נט. אסור לערב בשבת של פסח הרבה קמח שעשו מטחינת מצה אפוייה ליתנם בין או מי דבש, ואין היתר בשינוי, כי אין ידוע מה נותן תחילה בחול כדי לידע השינוי. ולאלו רבה יעשה השינוי שבגמרא שיתן המאכל תחילה ואחר כך המשקה, וטוב להחמיר שלא לערב בכף רק מנענע הכלי עד שיתערב. ובעושה מעט מותר אף בעבה בלי שינוי. ול"א בס"ז אסור בעבה בכל אופן. (מ"ב ס"ק נז).

**להשתין על טיט וחול**  
ס. אסור להשתין על טיט משום גיבול, אף לרוב בפוסקים שבר גיבול אינו חייב עד שיגבל יש איסור בזה, וכן בעפר תיחוח ובחול, ואף שאין מכיון ללישה פסיק רישא הוא. ובבית מאיר התיר כי זה פסיק רישא שלא נחא ליה, ויש לסמוך על זה במקום שאין הטיט שלו ובודאי לא נחא ליה בלישתה. (מ"ב ס"ק נז).

**כלי שרוקק בו**  
סא. כלי שרוקק בו או רוחץ פיו בשבת ותחתיו יש חול הדק או הגס יש לעיין אם מותר או אסור, כי זה פסיק רישא שלא נחא ליה. (מ"ב ס"ק נז).

**כיסוי מי רגלים בחול**  
סב. כשמכסה מי רגלים בחול ואפר וכשיתן מעט מתערב כמו לישה ולהרבה פוסקים חייב מנתינת מים, לכן יתן הרבה אפר וחול ואז לא ניכר כלל הלישה. (מ"ב ס"ק נז).

**סעיף טו**  
**לישת ועירוב חרדל**  
סג. חרדל שלשו מערב שבת למחר יכול לערב במים או יין בין ביד בין בכלי, ואף אם לא נתערב מים בחרדל קודם שבת רק נילוש מתמצית לחותה מותר לערב משקה ונותן דבש, ולא יטרוף לערבו בכח רק מערב מעט מעט, ודרך גיבול בחרדל הוא בטריפה בכח. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק נט).

**חמאת בוטנים וממרח אגוזים**  
סד. חמאת בוטנים וממרח אגוזים שהשומן צף למעלה מותר לחזור ולערבם יחד, כי כבר נילשו ואין בזה עוד

לישה. ורק לא יוסיף עוד מין. (הגרש"ז אורבך בשש"כ פ"ח הע"ב-כד, שולחן שלמה ס"ק יז).

**עירוב עם גבינה**  
סה. י"א שמותר לערב לבן עם גבינה אף עם גבינה קשה, (אג"מ או"ח ח"ד סי' עד לש יג). וי"א שאין לערב דבש ולבן רק עם גבינה רכה אבל לא עם גבינה קשה אלא אם יערבם שלא בכח. (הגר"ש אלישיב הלכות שבת בשבת ח"א פ"ג סי"ח והע" 25). וי"א שאין לערב ריבה נוזלית רק עם לבן ולא עם גבינה אף רכה. (הגרש"ז אורבך בשש"כ פ"ח סי"ט).

**הכנת טחינה**  
סו. להכין טחינה על ידי הוספת מים לחומר הגולמי, צריך להוסיף עד שתהא כבבילה רכה שהמים רק מדללים אותה, ויגבל בשינוי שיערב באצבעו או בשתי וערב. (הגר"ש אלישיב הלכות שבת בשבת ח"א פ"ג ס"י, מ"ב ס"ק נז).

**סעיף טז**  
**שינויים בלישה**  
סה. שחליים שדכן מערב שבת למחר נותן יין וחומץ, ולא יטרוף בכח אלא מערב, וכן שום שדכו מערב שבת למחר נותן פול וגריסים ולא יטרוף אלא מערב. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק ס).

**עירוב ביד**  
סו. יש אומרים שאם נותן המשקה בשבת בחרדל ושחליים ושום לא יערב בכף אלא ביד או שינענע הכלי עצמו. ואם נתן המשקה מערב שבת מותר לערב בכף מעט מעט. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק סב-סג).

**ההיתר רק בנתן המשקה מערב שבת**  
סז. יש אומרים שבשבת אסור לערב המשקה בחרדל שחליים ושום וקמח קלי משום לש. כי נתינת המשקה זה גיבול, אבל כשנתנו מערב שבת אף קצת שהוא כמגובל מותר לגבל בשבת ולהוסיף עוד משקה ולערב, רק יעשה בשינוי בקמח קלי מעט מעט ובדברים אלו שלא יערב בכח. ואם נתן מעט טיפין מבעוד יום אינו כמגובל. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק סד-סה).

**יתן המשקה באוכל ובבילה רכה**  
סח. אם נותן האוכל תחילה ואחר כך החומץ או היין ומערבו באצבעו מותר בבבילה רכה שלא שייך לישה, ואין חילוק בין לאותה סעודה או לסעודה אחרת. וכן נוהגים להתיר לעשות טיבול בשינוי. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק סו).

**שינוי ליתן תחילה החומץ**  
סט. מקום שדרכו בחול ליתן האוכל תחילה, ישנה בשבת ליתן החומץ תחילה ואחר כך האוכל. ולכן אם שכח לשפוך חומץ בערב לחזרת יעשה בשבת בבילה רכה ונותן החומץ ואחר כך החזרת שלא כדרך שעושים בחול ויאחז בכלי עצמו וינענעו. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק סח).

**בירק שחותכים דק דק**  
ע. בירק כגון חסה אין לדקדק בכל זה כי אין חותכים אותו דק דק. (מ"ב ס"ק סח).

**בצנון ומלפפונים**  
עא. בחותך צנון ומלפפונים דק דק ושופכים חומץ או שאר דבר לח ומערבים יחד, יזהר שלא לערב בכף בכח או ינענע הכלי, וטוב להחמיר שיתן החומץ ואחר כך

המאכל. (מ"ב ס"ק סח).

### הכנת חרוסת בשבת

עב. כשחל פסח בשבת ושכח מבעוד יום ליתן המשקה לתוך החרוסת, לדעה א' מותר ליתן המשקה בשבת ולא יטרוף בכף אלא באצבע, ולי"א אסור אלא אם יעשה אותה רכה. (מ"ב ס"ק סח).

### טריפת ביצים

עג. אסור לטרוף ביצים בקערה מפני מראית העין שנראה כמו שרוצה לבשלם בקדירה, ואם היו טרופות מערב שבת אפשר שיש להקל ליתנם בתוך בארש"ט בכלי שני לגוון, ואם היה הבארש"ט מחמץ הרבה יש להחמיר גם בזה משום בישול. (מ"ב ס"ק סח).

### סלט תפוחי אדמה עם מיונז

עד. סלט תפוחי אדמה או ירקות שרוצה לתת בהם מיונז, אם החתיכות קטנות יש בזה משום לישה ומותר רק אם ישנה סדר הנתינה ויערב בשתי וערב. ובחתיכות גדולות אין משום לישה. (חוט שני ח"א פ"יג סק"ג עמ' קז)

### מאכל ביצים

עה. מאכל העשוי מביצים ובצל עם שמן נהגו להקל להכינו בשבת בלי שינוי לצורך סעודה זו. (מנחת יצחק ח"ט סי' כה, הגרש"ז אוירבך בשש"כ פ"ח הע' פא, שולחן שלמה ס"ק טז). ויש שהצריכו שינוי קצת שאין מערב בכח. (שבה"ל ח"א סי' פו). ויש שהצריכו לשנות וליתן השמן תחילה ואחר כך הביצים, וגם לטרוף שתי וערב. (חוט שני ח"א פ"יג סק"ב עמ' קיא)